

Хууль тогтоомжоор зохицуулах шаардлага

Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдийг цагаатгах, тэдэнд нөхөх олговор олгох тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг Монгол Улсын Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолоор баталсан “Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлал”-ыг баримтлан боловсруулсан бөгөөд хуулийн төслийн хэрэгцээ, шаардлага, үр нөлөө, хуулийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог “Хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах аргачлал”, “Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх аргачлал”, “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог хийх аргачлал”-ын дагуу боловсруулав.

Нэг. Хуулийн төсөл боловсруулах хэрэгцээ, шаардлагын талаар¹

Монгол Улсын Их Хурлаас Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдийг цагаатгах, тэдэнд нөхөх олговор олгох тухай хуулийг 1998 онд баталсан бөгөөд уг хуулийн дагуу улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдсэн иргэдийн нэр төрийг сэргээн цагаатгах, тэдэнд тусlamж дэмжлэг үзүүлэн нөхөх олговор олгох, дурсгалыг мөнхжүүлэх ажлыг хийж байна.

Тагнуулын ерөнхий газрын бүрэн бус мэдээгээр 1922-1990 оны хооронд улс төрийн хилс хэрэгт 36,000 орчим хүн хэлмэгдсэн гэсэн тоо баримт байдаг бөгөөд 1939 оноос өнөөг хүртэл нийтдээ 31,460 хүн цагаатгагдсаны 27,323 нь Улсын комисс байгуулагдсан 1990 оноос хойш хугацаанд цагаатгагджээ.

Нийт цагаатгагдсан иргэдийн 20,325 хуулийн дээд хэмжээ буюу буудан алах, 8,058 хорих ял, 43 тэнсэн харгалзах, 5 торгох ялаар шийтгүүлсэн байдаг бол 177 хэлмэгдэгч хоригдож, мөрдөгдөж байх хугацаандаа суллагдсан, 83 хэлмэгдэгч шоронд нас барсан, 1,763 ял тодорхойгүй, 461 таслан шийтгэсэн тогтоолгүй, 279 баривчлагдсан, 266 хэлмэгдэгч нам захирагааны байгууллагын шийдвэрээр ажил албан тушаалаасаа халагдаж, нутаг заагдан цөлөгдөх шийтгэл хүлээсэн байдаг.

Одоогийн байдлаар иргэдээс 200 орчим иргэнийг цагаатгуулах тухай өргөдөл, гомдлыг Цагаатгах ажлыг удирдан зохион байгуулах улсын комиссын ажлын албандаа ирүүлээд байна.

Цагаатгуулах тухай өргөдөл гаргах хугацаа дууссан боловч Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүд, Өргөдлийн байнгын хороо, Засгийн газар болон Засгийн газрын холбогдох байгууллага, Цагаатгах ажлыг удирдан зохион байгуулах улсын комисс, нийслэлийн 9 дүүрэг, 21 аймгийн салбар комисст хэлмэгдэгчдийн үр хүүхдүүд, ах, дүү нар болон холбогдох төрийн бус байгууллагуудаас өөрийн гэр бүлийн гишүүн, төрөл төрөгсдийг цагаатгуулж чадаагүй, хуулийн хугацаанаас хоцорсон, хэрэг материал олдоогүй, Ковид-19 цар тахалтай холбоотой хэрэгжиж өхэлсэн хууль, дүрэм журмууд нөлөөлсөн зэрэг нөхцөл байдал, шалтгааны улмаас иргэдээ цагаатгуулж, нэр төрийг сэргээлгэж чадаагүй гэх утга бүхий олон тооны өргөдөл, гомдол, хүсэлтийг ирүүлсэн байх нь хуулийн хугацааг сунгах зайлшгүй шаардлагыг бий болгоод байна.

¹ Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын нэгдүүээр хавсралтаар баталсан “Хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах аргачлал”

Учир нь хэлмэгдсэн иргэд, тэдгээрийн одоо амьд сэргүүн байгаа төрсөн хүүхдүүд болон ач зээ, гэр бүлийн бусад гишүүд улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэж, нэр төрөө алдаж, тухайн цаг үеийнхээ нийгэмд эсэргүүний гэр бүл хэмээн адлагдан байнга хараа хяналттай байж, эрх нь хязгаарлагдаж байсны улмаас сургуульд сурах, ажил хөдөлмөр эрхлэх зэрэг боломжуудаа алдаж байсан зэргээс шалтгаалан одоо хүртэл сэтгэл санааны хувьд эмзэглэлтэй байдаг бөгөөд хэлмэгдсэн иргэнээ цагаатгуулж нэр төрийг нь сэргээх туйлын хүсэлтэй байна. Түүнчлэн

1. Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдсэн боловч хэрэг материал нь бүрэн шалгагдаагүй 451 хэрэг, өмнө шинэ нөхцөл байдлаар шалгаад улс төрийн хэрэгт холбогдсон болох нь нотлох баримтаар тогтоогдоогүй үндэслэлээр мөрдөн байцаалтыг зогсоосон 166 хэрэг, орон нутгийн архиваас татан төвлөрүүлсэн 20 хэрэг, нийт 637 хэргийг бүрэн шалгаж шийдвэрлэх;

2. Улс төрийн шалтгаанаар баривчлагдаж ЗХУ-д шийтгүүлсэн иргэдийн хэргийн материалыг судалж, тэднийг цагаатгах, цагаадсан иргэдийн материалыг татаж авах зэрэг асуудлыг шийдвэрлэх шаардлагатай байна.

Дээр дурдсан үндэслэл шаардлагын дагуу хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсрууллаа.

Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгсдийг цагаатгах, тэдэнд нөхөх олговор олгох тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд “Зардлын тооцоо”, “Хуулийн төслийн уялдаа холбоог шалгах” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийг² сонгосон бөгөөд хуулийн төслийн зорилго, хамрах хүрээ, зохицуулах асуудалтай уялдуулан энэхүү шалгуур үзүүлэлтийг сонгосон бөгөөд зардлын тооцоо шалгуур үзүүлэлтэд тохирох заалтыг³ сонгон зардлын тооцоог хийв.

² Засгийн газрын 2016 оны 59 дугаар тогтоопын 3 дугаар хавсралтаар баталсан “Хууль тогтоомжийн төслийн үр нэлөөг үнэлэх аргачлал”, 2.2.Хуулийн төслийн үр нэлөөг үнэлэх үндсэн шалгуур үзүүлэлт дараах төрөлтэй байна:

- 2.2.1.зорилгод хүрэх байдал;
- 2.2.2.практикт хэрэгжих боломж;
- 2.2.3.оилгомжтой байдал;
- 2.2.4.хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал;
- 2.2.5.зардал;
- 2.2.6.харилцан уялдаа.

2.7.”Зардал” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн зохицуулалт иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага болон улсын төсөвт ачаалал, хөнгөлөлтийг үүсгэх, төрийн байгууллагад хуулийн төслийг хэрэгжүүлэхэд үүсэх зардал, уг зардлын улмаас үүсэх үр дагавар зэргийг тооцон судална.

³ Засгийн газрын 2016 оны 59 дугаар тогтоопын 3 дугаар хавсралтаар баталсан “Хууль тогтоомжийн төслийн үр нэлөөг үнэлэх аргачлал”, Дөрөв. Шалгуур үзүүлэлтэд тохирох шалгах хэрэгслийн дагуу хуулийн төслийн үр нэлөөг үнэлэх 4.1.Энэ ўе шатанд шалгуур үзүүлэлтэд тохирох шалгах хэрэгслийн дагуу хуулийн төслийн үр нэлөөг үнэлнэ.

№	Шалгуур үзүүлэлт	Тохирох шалгах хэрэгсэл
1	Зорилгод хүрэх байдал	Зорилгод дүн шинжилгээ хийх
2	Практикт хэрэгжих боломж	Практикт турших
3	Оилгомжтой байдал	Оилгомжтой байдлыг шалгах
4	Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал	Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдлын судалгаа хийх
5	Зардал	Зардлын тооцоо хийх
6	Харилцан уялдаа	Хуулийн төслийн уялдаа холбоог шалгах

Хуулийн төсөл нь 2 зүйлтэй бөгөөд энэхүү хуулийн төсөл Улсын төсөвт зардал үүсгэхгүй.

Учир нь Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдийг цагаатгах, тэдэнд нөхөх олговор олгох тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3 дахь хэсэг нь зөвхөн цагаатгуулах тухай өргөдөл, гомдлыг хүлээн авах хугацааг заасан байдаг бөгөөд хуулийн төсөл Улсын Их Хурлаар батлагдсан тохиолдолд Цагаатгах ажлыг удирдан зохион байгуулах улсын комиссын ажлын албаны тухайн жилийн үйл ажиллагааны төсөв болон орон тоонд ямар нэгэн байдлаар нөлөөлөхгүй одоогийн хүний нөөцөөр ажиллах боломжтой.

Төсөл

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

УЛС ТӨРИЙН ХИЛС ХЭРЭГТ ХЭЛМЭГДЭГЧДИЙГ ЦАГААТГАХ ТЭДЭНД НӨХӨХ ОЛГОВОР ОЛГОХ ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдийг цагаатгах, тэдэнд нөхөх олговор олгох тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3 дахь хэсгийг дор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

1/ 6 дугаар зүйлийн 6.3 дахь хэсэг:

“6.3. Цагаатгуулах тухай гомдлыг энэ хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс хойш 2 жилийн дотор гаргаж болох бөгөөд энэ хугацаанаас хойш гаргасан гомдлыг хүлээж авахгүй.”

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг 2023 оны ... дүгээр сарын ...-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

ГАРЫН ҮСЭГ

Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдийг цагаатгах, тэдэнд нөхөх олговор олгох тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл нь улсын төсөвт зардал үүсгэхгүй бөгөөд Монгол Улсын Үндсэн хууль болон Хүний эрхийн түгээмэл тунхаглалын зүйл заалтуудтай нийцэж буй учир дараах эерэг үр дагаврыг бий болгож байна. Үүнд:

- Цагаатгах ажил хуульд заасан хугацааны дагуу цаашид үргэлжлэн хэлмэгдсэн иргэдийг цагаатгах, нэр төрийг нь сэргээх эрх зүйн орчин бүрдэнэ.
- Хуулийн зүйл, заалтад шаардлагатай өөрчлөлтийг оруулснаар хууль хоорондын зөрчил арилна.
- Хуулийн үйлчлэх хугацааг сунгаж, хууль батлагдсанаар улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдсэн гэх этгээдийг цагаатгуулах тухай өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэх болон улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдсэн боловч хэрэг материал нь бүрэн шалгагдаагүй 451 хэрэг, өмнө шинэ нөхцөл байдлаар шалгаад улс төрийн хэрэгт холбогдсон болох нь нотлох баримтаар тогтоогдоогүй үндэслэлээр мөрдөн байцаалтыг зогсоосон 166 хэрэг, орон нутгийн архиваас

татан төвлөрүүлсэн 20 хэрэг, нийт 637 хэргийг бүрэн шалгаж цагаатгагдах, улс төрийн шалтгаанаар баривчлагдаж ЗХУ-д шийтгүүлсэн иргэдийн хэргийн материалыг судалж, тэднийг цагаатгах, цагаадсан иргэдийн материалыг татах авах эрх зүйн орчин бүрдэж улс төрийн хэлмэгдүүлэлтийн улмаас нийгэмд учирсан хор хохирол, үүсэж бий болсон шалтгаан нөхцөл, хэлмэгдэгсдийг цагаатгах, нэр төрийг сэргээх, дурсгалыг мөнхжүүлэхэд бодитой хувь нэмэр оруулах болно.

МОНГОЛ УЛСЫН ЦАГААТГАХ АЖЛЫГ УДИРДАН ЗОХИОН БАЙГУУЛАХ УЛСЫН КОМИСС